

nō tamen dicitur presumptio
 si debito modo .i. s̄m rācōnē
 se applicet eis .i. s̄m capacitātē
 suā. Tercio notandū q̄ si ali
 quis attemptat aliquod opus
 facere non ex se sed virtute diu
 ni auxiliū hoc non erit presump
 tuosum. Opus enim magnum
 de se cum fiducia diuini auxiliū
 facultatem nostram nō excedit
 dummodo illud sit p̄portionatū
 p̄ supposito auxiliō cōis gr̄e sicut
 attemptando celebrationem cō
 munionem religionis ingressus
 regimen impositum cum debitis
 circumstantiis ⁊ hmōi. Hī pre
 nominati fructus a supbie radi
 ce pueniūt eradicetur arbor et
 fructus peribunt et exiccabunt.
Nisi enim humiles fuerimus he
 redes celestis regni numq̄ esse
 valebimus. Ad quod nos per
 ducat Ihesus redemptor mundi
 qui est benedictus in secula se
 culorum Amen

Sermo sextus de iudicio dei
 cōtra p̄mos parentes mādato
 diuino inobedientes

Restatur nobis indi
 es causa quare diu
 sticiam timere debeat
 mus. Quis naz nō
 pauēat dum s̄m iudicam sc̄i

pture sancte traditionem pro in
 obediēcia p̄morum patrum
 et ipsos et omnem ipsorum po
 stertatem penis grauissimis v̄
 det affia. Non sinit deus iniu
 riam sibi fieri quin per flagella
 sequētia ostendat quantum si
 bi displiceat non est acceptor
 sonarum nec respiciat cuiusq̄ di
 gnitatem non permittit hominē
 labentem impune transire. Apd
 quosdam tamen impios et in
 credulos figmentavidentur eē
 que dicuntur de peccantibus ho
 minibus p̄mis. Dat eo in hoc
 sermone de iudicio dei contra
 hominem inobedientem dicturi
 tia more solito misteria decla
 rabimus

Primū dicitur causalitatis
 Secundum qualitatis
 Tercū penalitatis

De causa pene p̄morum pa
 tentum quia propria voluntate
 preterierunt dei preptū

Capitulum primum

Non faciendum arbi
 tror in hoc primo capi
 tulo eorum opinio q̄
 p̄mōz p̄ntū culpā alleuare p̄
 mo excusare nituntur. Afferunt
 equidē si voluiss̄ deus nō peccat
 set adā quasi deus causa fuerit

transgressionis illius Quae ad
tranquillitatem cordis op⁹ est
hic quatuor dubia disputare

Primum utrum deus sit causa
peccati

Secundum utrum de⁹ possit face
re voluntatem creatam impeccabi
lem p⁹ natura

Tertium utrum deus de
buit permittere hominem im
pugnari

Quartum utrum dyabolus ex in
uidia temptauit hominem

Ad primum dubium obiciendo
arguunt aliqui q^d deus sit causa
peccati. Et p^{mo} ex auctoritate
Isa. xlv. c. Ego d^{ns} et n^o est al
ter formans lucem et creans te
nebras faciens pacem et creans
malum et **Amos. iij. c.** Non est
malum in ciuitate quod domi
nus n^o facit. et **eccl. i. xi. ca.**
Bona et mala vita et mores pau
peritas et honestas a deo sunt.
Item arguuntur ex ratione **Phi.**
Quicquid est causa cause est
causa causati Sed deus est cau
sa liberi arbitrij. liberum arbi
trium est causa peccati. ergo de
us est causa peccati. **Contra** ista
est auctoritas **Augustini. iij. li
bro. lxxxij. q. ait.** Deo auctore
n^o fit h^o deterior. **Resp^o det** er
go **Tho. i. q. lxxix. articulo**
primo **Q^d homo dicitur est cau
sa peccati dupliciter. Vno modo**
directe inclinando scz volunta

tem suam vel alterius ad pecca
dum. **Alio modo** indirecte. dum
scilicet non retrahit aliquos a
peccato **Ezechielis** tercio spe
culato⁹ dicitur. **Si non dixeris**
impio morte morietis sangui
ne eius de manu tua requiram
Deus autem non potest esse di
recte causa peccati. quia omne
peccatum est per recessum ab
ordine. deus autem omnia in
clinat et conuertit in semetip
sum sicut in ultimum finem. si
cut **Dionysius ait. ij. c.** de diui
nis nominibus. vnde impossi
bile est q^d sit sibi vel alijs causa
discedendi ab ordine qui est in
ipsum. vnde non potest directe
est causa peccati. similiter nec
indirecte. contingit enim q^d de⁹
aliquibus non prebet auxiliu
ad vitanda peccata. si preberet
n^o peccarent sed totum hoc fa
cit s^{ec}undum ordinem sue sapientie et
iusticie. cum ipse sit sapientia et
iusticia. **Vnde** non imputatur
q^d aliquis peccat sicut cause pec
cati sicut gubernator non dicitur
causa submersiois nauis
ex hoc q^d non gubernat nauim
nisi quando subtrahit guberna
tionem potens et debens guber
nare. et hoc modo intelligitur
dictu^m apostoli ad roma. i. **Tra
didit illos deus in reprobu^m sen
su. ut faceret ea que n^o conue
niant in quantum scilicet non**

prohibet eos quin suam reprobum sensum sequantur. Respondeo ergo Thomas ad auctoritates in contrarium allegatas. quod triplex est malum scilicet culpe et pene et damni. inter que est differentia quia malum culpe est in agendo. nam peccatum dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. ut dicit Augustinus contra Faustum. Malum vero pene et damni est in patiendo. Illud est voluntarium ista involuntaria. Deus igitur est causa mali pene quia omnis pena iusta et qui contrarium assereret dicebat utique propositionem hereticam. xxiii. q. xlv. c. Quidam tamen. Similiter dicendum est de malo damni. Unde Job primo Non dixit Caldei abstulerunt. sed dixit. Dominus dedit dominus abstulit. Patet hoc etiam. xxiii. q. v. c. Remittuntur. Si loquimur de malo culpe ut predictum est. deus nullo modo est causa peccati. Ad rationem vero philosophi dicit Thomas quod effectus cause medie procedens ab ea secundum quod subditur ordini cause prime reducitur etiam in causam primam sicut si minister facit aliquod contra mandatum domini hoc non reducitur in dominum sicut in causam. Similiter peccatum quod liberum arbitrium committat non reducitur in deum sicut in causam. Nam si

et deus dederit homini liberum arbitrium quod possit peccare etiam dedit quo non peccaret. quare dicit Hieronimus ad Demetrium adem. Utrumque nos posse voluit optimus creator sed facere tantum quod imperavit. Unde ut peccata vitaremus dedit angelis custodem dedit lumen rationis naturalis dedit beneficia sua volens reliquas creaturas homini servitium tribuere dedit legem scriptam et precepta vite misit in mundum unigenitum filium veritatem per apostolos predicari comminatur eternas penas pollicetur futuram gloriam et similia cum quibus omnibus hortatur omnes primo et precipit ut declinent a malo et faciant bonum. Secundum dubium erat. utrum deus possit facere voluntatem creatam impeccabilem per naturam. Et respondet Anselmus li. Cur deus homo. ij. et. c. xx. quod non ex eo quia non potest facere creaturam esse deum unde non potest creatura esse impeccabilis nisi sit deus essentialiter quod est impossibile vel suppositiviter sicut christus. Ideo dicit Hieronimus in euangelio prodigi. solus deus est in quem peccatum cadere non potest. et Augustinus contra Maximum. Solus deus natura sua non potuit nec potest nec poterit peccare. Declarat ista a domino. Eo. in. ij. di. xxiii. sic. Si liberum arbitrium creature voluntatis

fieret naturaliter ad malum. in
flexibile aut hoc esset propter ip-
sius artacionem ad bonum aut
propter determinacionem. **Si** pro-
pter artacionem ut sic faceret
bonum sicut lapis tendit deorsum
certe iam liberum arbitrium
non esset liberum nec opus eius esset
laude dignum et ita ineptum es-
set ad finem propter quem est
factus videlicet ad laudis et glo-
rie premium assequendum. **Si**
autem inflexible esset ad malum
propter determinacionem quia
sic potens esset per propriam na-
turam in bonum ut non possit desi-
cere in malo sicut est de libero ar-
bitrio diuino quod ad sola bona
determinatum est liberum arbi-
trium careret vanitate per natu-
ram suam ergo iam non esset
creatura nec productum ex ni-
hilo cum omnis creatura vani-
tati sit subiecta et propterea esse
impeccabilem per naturam pro-
priam est solius dei. **Tertium** du-
bium fuit **Utrum** deus debeat
permittere hominem impugnari
quem presciebat in pugna des-
ficere et ad hoc dicit **Bona**. in
ij. di. xxij. quod sic decet deum ad-
ministrare res et eis providere.
ut salua sit lex quam indidit eis
a primatia rerum conditione iux-
ta illud **Aug. li. vii. de diu. dei.**
Sic deus res quas condidit ad-
ministrat ut vnaquaque agere

proprios motus finat. **Deus** deus
fecit hominem in vertibilitate ar-
bitrii et similiter dyabolum. **Si** si
dyabolus voluit hominem tem-
ptare et homo voluit ei consenti-
re deus nullum illorum debeat impe-
dire. **Insuper** facilius erat homi-
ni vincere et aduersariū quam dyabo-
lo vincere hominem. homo enim
non poterat vinci nisi volens quare
pugna illa de se magis erat or-
dinata ad victoriam hominis quam
dyaboli. et sic magis ad bonum
quam ad malum. **Si** ergo deus permittit
debet quod directe ad bonum hominis
ordinat videtur quod a temptatione pri-
mi hominis non erat arcendum aduer-
sariū. **Adhuc** voluit permittit hoc
deus quod voluntarium peccatum hominis re-
medio carere non debebat quod fu-
it dum christus filius dei misericorditer
pro illo dignatus est satisfacere ob
quod etiam cantat. **O felix culpa**
que talem ac tantum meruit habere
receptorē. **Accedit** etiam hic permis-
sio ad peccati allevacionem. **Le-
uius** enim fuit peccatum alio fugge-
rente et impellente quam volunta-
te propria incuruante quia for-
tassis homo cecidisset etiam si
numquam aduersarius pestifera
suggessisset. **Si** ergo peccauit
homo imputandum est sibi vol-
untarie ad peccatum consen-
senti. **Nam** ut dicit magister in
secunda distincta de vice prima quar-
ta. **Fuit** homini adiutorium

datū in creatōe quō poterat ma-
nere si vellz. Illud utiqz fuit liber-
tas arbitrij ab omni labe et cor-
ruptela immunis atqz volūtatis
rectitudo et omnium naturalium po-
tentiā anime sinceritas atqz
vivacitas. **P**ed inquit nonnulli
Potuisse ne deus qui est omni-
potens volūtatez hominis verte-
re in bonam. **E**t respōdet magi-
ster di. xxij. h. c. i. Potuisset re-
vera. **C**ur n̄ fecit. Quia noluit.
Cur noluit. Ipse novit. **N**ō de-
bemus plus sapere q̄ oportet.

Quartum dubiū fuit. **U**trū
invidia motus est dyabolus ad
temptandum hominem. **E**t q̄
sic probatur auctoritate scriptu-
re. **D**icitur em̄ sapientie. ij. c. **I**n-
vidia dyaboli. mors intrauit in
orbem terrarum. **P**ed cōtra hoc
pōt quis instare primo quia om-
nis invidia est respectu paritatis
vel superioris s̄m q̄ dicit greg.
ij. moralium. sup̄ illo verbo **J**ob
Paruulum occidit invidia supe-
rioris inquit saltem s̄m reputa-
tionem. sed dyabolus nō repu-
tabat hominē superiorē sibi. q̄
videt q̄ ei nō inuidebat. **S**ecū-
do invidia est respectu boni qd̄
aliquo mō pōt acquiri sed dya-
bolus nō poterat puenire ad et-
nam beatitudinem quia lapsus
erat irrepabilius. ergo videtur
q̄ p̄ter illius acquisitionē nō
inuidebat hōmi. **R**ūdet **B**ona.
i. ij. di. xxj. q̄ mens dyaboli a

superbia et inuidia possessa. vi-
dens hominem in statu in q̄ po-
terat cadere sub dyabolica pote-
state. et in quo poterat ascende-
re ad supernam felicitatē ex hoc
superbia motus est. et inuidia
ad ipsum temptandum. **E**x sus-
perbia namqz ut ipse sibi subie-
ceret. **E**x inuidia vero ut ipse
a superna felicitate retraheret.

Et superbia fuit sicut mouens
primum. **I**nuidia vero sicut mo-
uens proximum et immediatū.
Esto enim q̄ non posset domi-
num super hominem acquirere
adhuc studuisset ipsum a para-
disi gaudijs impedire. **A**d pri-
mū ergo oppositū dicendū q̄ in-
uidia non solum est respectu su-
perioris eius qui est superior sed
eius qui potest eē. **Q**uāvis autē
dyabolus in statu illo nō repu-
taret hominem superiorē se inui-
debat tamē ei ne merito obedi-
tie sublimaretur ad statū glorie
in quo statu ipsum superiorē se
nō dubitaret. **P**otest etiaz dici
q̄ tūc reputabat ipse superiorē se
in hoc q̄ poterat puenire ad illā
gloriam ad quā nō poterat ascē-
dere ipse dyabolus.

Ad secundum dubiū q̄
non soluz inuidet aliquis respe-
ctu boni quod potest obanere
sed etiam respectu eius quod
natus est habere quāvis nō pos-
sit sicut truncatus et cecus inui-
det alijs visum et progressum.

licet autem dyabolus non per se
ad beatitudinem peruenire tam
habet ad hoc naturalem aptitu-
dinem. **T**emptavit itaque homi-
nem et a muliere cepit. ut patet
Gen. iij. quare autem ab ipsa
cepit et non a viro dicit **Bona.**
quia attendebat mulierem esse
minoris sapientie debilitatis con-
stantie et impetuosioris adhe-
rentie. propter minorem sapientiam
erat facilior ad seducendum. et
ideo dyabolus seductor per eam
sibi voluit facere transitum ad
viam. propter debilitatem constan-
tiam facilior erat ad puercedum
et ideo dyabolus expugnator ag-
gressus est hominis ciuitatem ex
ea parte ex qua erat aditus min-
imatus. propter impetuosio-
rem vero adherentiam cogitavit
dyabolus quod si mulier primo vin-
ceretur non quiesceret quousque per-
uerteret virum

De qualitate peccati primorum
parentum et gravitate illius cul-
pe et remissibilitate

Capitulum secundum

Quiusmodi equidem multi
de clarati sibi quod fuit il-
lud peccatum tam grave
exofium deo celi quod non nisi mor-
te christi deleri potuit et propter
quod tam diu alacrimis dominus conti-
nuat in ira misericordias suas.

Vtile quippe est inspicere dilige-
ter quod sit damnosum dei man-
data pretereire cum ex inobedientia
ut patebit Adam deo sit factus
immanis. **A**d hoc autem melius in-
uestigandum quatuor in hac
parte dubia erunt declaranda

Primum utrum peccatum primo-
rum parentum fuit inobedientia

Secundum utrum peccatum
illud fuit gravissimum omnium
peccatorum

Tertium utrum gravius pec-
cavit vir quam mulier

Quartum utrum magis fuit
remissibile peccatum hominis quam
peccatum angeli.

Et licet tria dubia posita sint in
quadagesimali in sermone de
obediencia tamen adhuc in se-
ntentia illa sensui ut materia ista
clarior ab omnibus intelligatur.

Et inobediencia fuit pecca-
tum ad deum

Primum igitur dubium est
utrum peccatum primo-
rum parentum fuit in-
obediencia. et quod sic patet quia
apostolus ad **Roma. v. c.** dicit
Per unum hominem inobedien-
tiam peccatores constituti sunt
multi. et **Aug.** in libro de vera religi-
one. Adam propter transgressio-
nem obediencie de paradiso e-
iectus est. et idem super gene-
sim ad **liam.** Non potuit melius

et diligendus commendari quoniam
 cum malum sit sola inobediens
 ia. Cum ideo reus iniquitatis
 factus est homo quia eam te te
 tigit contra prohibitionem qua
 si non prohibitus tetigisset non
 vixisset peccasset. et **Gen. iij. capi.**
Dixit illi deus. Quis indica
 uit tibi quod nudus esses: nisi qua
 de ligno de quo precepit tibi ne
 comederes comedisti. **Ped** aliq
 dicunt quod fuit superbia. Nam ec
 clesiastica. x. c. dicitur. **Initium**
omnis peccati superbia est. et eius
 dem. xxv. **A muliere sumpsit ini**
quum omnis perditio. et **Aug.** li
 bro de virginitate. **Dyabolus** in
 celo voluit esse sicut deus cadens
 autem persuasit homini simili
 tudinem voluntatis sue. **Alij** au
 tem asserunt quod fuit auaricia su
 mendo illam large. **Auaricia** in
 quit **Greg.** super **Ezechielem.**
 non tantum pecunie est sed scie
 tie et altitudinis. **Ped** mulier
 appetit scientiam quam dyabolus
 dixit ei. **Scitis** sicut dii scientes
 bonum et malum. **Nonnulli** cla
 mant quod peccatum illud fuit gu
 la. **Unde ambrosius.** xxxv. di.
 ca. **Secundo** die. ait **Gula** regnan
 tem a paradiso expulit. et ideo
 in psalmo quem cantat ecclesia.
De patris prothoplasti frau
de factor condoles quam pomi
 noxialis in orsu morte corrumpit
Ipsa lignum tunc notavit da
 na ligni ut solueat et **Heromi**

mus contra **Iouinianum.** **Poli**
te providendum est ut quos sa
 turitas a paradiso expulit efus
 ties reducat. **Respondet domi**
nus **Boa.** xxij. di. ij. quod principa
 le peccatum hominis propter quod
 lapsus est fuit inobediencia et
 ad hanc dyabolus conatus est
 illum adducere. **Ped** quomam
 nemo operatur ad malum aspi
 ciens nec appetit malum nisi sub
 specie boni. **Ideo** clare deprehen
 dens dyabolus quod non possit mu
 lierem precipitare nisi propone
 ret aliquod appetibile illa tem
 ptatio proposuit ad que omnis
 homo naturaliter inclinatur. **Om**
nis vero homo naturaliter appe
 tit beatitudinem que est bonum
 copiosum gloriosum et delicio
 sum. **Unde** omnis homo natura
 liter appetit excellentiam suffici
 endiam et leticiam et in appetitu
 ordinato talium consistit iusti
 tia in imoderato vero culpa. **Gu**
la enim est appetitus inordinatus
 sibi suauiter reficiens. **Aua**
ritia est inordinatus appetitus
 sufficientie. **Pupbia** est immo
 deratus amor excellentie. **Dya**
bolus ergo primo promisit mu
 lieri dignitatis excellentiam cum
 dixit **Scitis** sicut dii. **Secundo**
 cognitionis abundantiam. cuius
 addidit scientes. **Tercio** sua
 uitae experientiam. cum ostendit
 lignum pulchrum et ad res
 scendum suauis. **Ideo** mulier in

appetendo primū fuit superba ap-
petendo secundū fuit auara. et ter-
cium gulosa. et in hoc fuit trans-
gressiois rea. Et sic adam a
muliere stimulatus comedit de
pomō non quod crederet quod esset deus
sed ne contristaret eum ut dicit
Aug. super genesim ad lictē-
raz. Nec est inuēniens plura
genera peccatorum cōcurrere ad
vnum flagidum perpetrandum. Nā
preter dicta mulier peccauit pec-
cato mendacij quando dixit ser-
penti quod deus preceperat ne pomū
comederent neque tangerent de-
tactu vtiq; preceptum non acce-
perat sed hoc addidit in displicē-
ciam precepti. ut dicit nicolaus
de lyra. Quare concludit quod pū-
cipale peccatum ad eam et uxoris eius
inobediencia fuerit et ex conse-
quenti crimen lese maiestatis.
De quo **Aug.** li. xiiij. de ciuitate dei
ca. xij. ait. Non debet extimare
quis quod leue ac puum illud fuisse
commissum. quia in esca factus
est. Non quidem mala nec nox-
ia nisi quia prohibita. Nec enim
quicquam mali in illo tante felicitatis
paradiso deus crearet atque pla-
taret sed obediencia cōmenda-
ta est in precepto que virtus in
creatura rationali mater est quod
dammodo omnium custosque vir-
tutum. Hoc itaque de vno ubi ge-
nere non edendo ubi aliorum tanta
copia subiacebat presertim cum

nondum voluntati cupiditas resis-
tebat quod de pena transgressio-
nis postea subsequutum est tam
leue preceptum ad obseruandum
tam breue ad memoriam retine-
dum tanto maiore iniusticia vio-
latum est quanto faciliore posset
obseruancia custodiri. Hec **Au-
gustinus** Ex cuius verbis depre-
hendimus quod graue fuerit primo-
rum parentum peccatum. Nec mirum
quoniam si pater indignatur fi-
lio et dominus subdito inobediēti
quanto magis pater misericordi-
arum et dominus celi et terre moleste
ferre debuit dum preceptum su-
um de facto vidit contemni et per-
teriti. Secundum dubium erat
vtrum peccatum illud fuit gra-
uissimum omnium peccatorum
Et respondet **Bo.** in. ij. di. xxi.
et. xxij. quod vnum peccatum potest
dici grauius altero duodecim mo-
dis. Primo causalitate et sic pec-
catum dyaboli est maximū cuius
inuidia mors intrauit in orbem
terrarum. Secundo enormitate.
et sic peccatum iude. Tercio ingra-
titudine et sic peccatum illius qui
plura suscepit dona et beneficia
Quarto periculositate et sic pec-
catum ignorantie Quinto in se-
parabilitate et sic peccatum au-
aricie. Sexto importunitate et
sic superbia que ex ipsis bonis
operibus confurgit. Septimo
promitate et sic luxuria. Octauo

ergo maioris gratie impugnatione. et sic peccatum in spiritu sancto. Non maioris offensione et sic ydolatrie. **P**rimo ratione maioris libidinis. et sic cuiuscumque generis peccatum potest fieri maius altero. **U**nde dicitur generalitate. et sic peccatum primitivas dicitur fuisse maius quia in totum genus humanum se diffudit. **Q**uoddecimo ratione facilitatis resistendi. **E**t sic dicit magister in textu quod peccatum ad eum fuit grauius. quia ut dicit **Aug.** li. xiiij. de ciuitate dei. Magna fuit in peccando iniquitas ubi tanta fuit in non peccando facilitas.

Tertium dubium fuit utrum grauius peccauit vir quam mulier et respondet **Bona.** quod si loquamur de grauitate quantum ad ingratitude grauius peccauit vir quia copiosiora dona suscepit. **S**i autem loquamur quantum ad libidinem magis peccauit mulier quia cum magis improba voluntate dum cupiunt deo assimilari et credidit. **S**i vero loquamur ad corruptionem distinguendum quia aliquid dicitur corrumpere dupliciter. Aut per modum cause. aut per modum occasionis. **S**i primo modo sic quia peccatum uicium fuit causa transfusionis in peccatos et ita corripit se et alios maior consecuta est ex peccato uicium corruptio. et ideo eius culpa fuit grauior.

Si per modum occasionis sic quod peccatum mulieris fuit occasio peccati uicium. et ita per consequens omnium aliorum. **H**oc modo mulier potest dici ceteros corripisse non solum posteros sed etiam amicum suum unde non solum peccauit in se sed etiam in proximum et quantum ad hoc peccatum eius fuit grauius quam peccatum uicium. **Q**uartum dubium fuit utrum magis fuit remissibile peccatum hominis quam angeli. **E**t respondet alexander in tercio summe quod sic. et congruentia sumitur ex tabus.

Primo ex libertate arbitrii.

Secundo ex conditione nature.

Tercio ex qualitate peccati.

Primo ratione liberi arbitrii fuit remissibile per modum hominis quam angeli. **S**im enim **aug.** et ponitur a magistro. xiiij. di. ij. in libro arbitrio est facultas voluntatis et rationis tam in homine quam in angelo. uerum tamen differenter. **P**rimo quantum ad uoluntatem quia liberum arbitrium hominis ante electionem uoluntatis et post electionem se habet mutabiliter. liberum arbitrium angeli ante electionem se habet mutabiliter et post electionem immutabiliter et hac ratione in summo gradu liberum arbitrium est in deo. in infimo in homine in angelo uero medio modo se habens.

Quare deus de necessitate immutabilitatis semp̄ elegit bonū. Homo potest eligere bonū et malum et iterū bonū. Angel⁹ autē semel potest eligere et ideo quicquid elegit nō potuit detestari ex quo non potest penitere neq; p̄ penitentiā culpam delere que est detestatio mali et ita relinquit q̄ culpa eius non potest remitti sicut remittitur illa hominis. Itē quātum ad proprietatem ratiōis differt liberum arbitrium in homine et in angelo quia sicut dicit Dionysius. Dei intellectus angeli firmitus est et hoc est quia supra tempus et ita accipit totū simul et nō post hoc illud vel hoc ex illō et ideo dicitur angel⁹ intellectus substantia sed intellectus hominis est in tpe et ita conferendo accipit. Unde non accipit totum simul sed unum post aliud et unum ex alio sicut ex p̄missis cōclusionem et ideo homo dicitur rationalis substantia quia ratiō est virtus collatiua un⁹ ab alio qualis est ergo cōparatio simplicis ad cōpositū et p̄dicti ad lineam in eēdo talis ē cōparatio intellectus angelici ad humanū in intelligendo et iudicando. cū ergo iudiciū fiat ab intellectu. p̄ q̄ angelus s̄m statū sue conditionis iudicat de re tota simul et nō in tpe et iudicando de ipsa videt eaz totā simul ergo cer-

tissime iudicat. Si ergo peccat in iudicādo. p̄ q̄ peccat ex certissima malicia. et sic nullo mō potest excusare. ergo eius peccatum est irremissibile. Non sic autem est de homine. unde cū totā rem nō simul videat p̄t deapi in iudicio suo. et ita cū peccatū ei⁹ aliquo modo possit excusari. nō est irremissibile. unde Gen. vi. dixit deus. Non p̄manebit spiritus meus id est indignatiō mea in homine in eternū quia caro est.

Secunda ratiō. Secūdo peccatū hominis fuit magis remissibile q̄ peccatū angeli ratiōe nature. ut enim inquit Anselmus li. Cur deus homo. p̄ alium hominē qui non est sui generis homo nō debuit liberari et reparari. Et cum non omnes angeli sint un⁹ generis. patet q̄ nō fuit possibilis reparatio in angelo sicut in homine. Tercia ratiō. Tercio peccatum hominis fuit magis remissibile ratiōe qualitatis peccati attendendo in peccato tria

Primo genus.

Secūdo circūstātiā

Tercio occasionem

Primo attendendo gen⁹. Tā angelus q̄ homo peccavit p̄ superbiam. sed differēter. Homo enim appetit scienciā dei. p̄ q̄ angelus omnipotentiā. Omnipotentiā

autē dei nō ē cōmunicabilis ali
 cui creature. **U**nde christus s̄m
 q̄ hō nō habuit ōmpotentiā. s̄
 bene ōm̄ū scienciā. Quia ḡ sū
 ma inordinatio est appetere il
 lud ad qd̄ nullo mō creatura ē
 ordinata. homo autē eāt ordia
 tus ad scienciā quā appetebat.
 ideo peccatū hominis fuit remis
 sibile nō angeli. **P**ecūdo at
 tendendo circūstāciā peccati ptz
 differēcia. Nā in adam fuit a
 liq̄ ignōrācia q̄ peccatū qd̄ erat
 mōle credidit veniale. sicut d̄t
Aug⁹. **U**nde nō tantū credidit
 peccare quātum peccavit. Ange
 lus autē nō habuit ignōrāciam
 in peccando. **R**em homo habuit
 p̄positū penitēdi et petendi veni
 am de peccato qd̄ credebatur veni
 ale. angelus autē nō. et p̄pter
 hoc peccavit in sp̄m̄ sanctū. ho
 mo nō. **T**ercio attendendo
 occasionem peccati. patet quia
 homo nō peccavit seipso s̄ alio
 mediante scz vxore. vxor edam
 suasa fuit a serpente. **I**nsup in
 vno homine eāt tota species hu
 mana nō adhuc multiplicata s̄
 multiplicanda in alijs. **P**ed in
 angelo peccate nō erat tota na
 tura angelica et p̄pter hoc diui
 ne iusticie cōgruū fuit vt non
 st̄aam iudicaret hominem q̄ ci
 to peccaret donec species huma
 na multiplicaretur et maxime
 numerus electoz

¶ Q̄ duodecim penis puniū
 est gen⁹ humanū p̄pter peccatū
 primoz parentū.

Capitulum tercium

Esi cotidie in nobis ip
 sis expiamur q̄ misera
 bilis facta sit humana
 condicio p̄pter lapsū primoz
 p̄ntum. verumtamē vt vehemē
 tius excitetur animus ad timorē
 rem. de penis quas humanum
 genus incurat p̄pter transgre
 sionē diuini p̄cepti. in hoc ter
 cio misterio flebiliter dissectem⁹
Deus nāq̄ iusto iudicio qd̄ tri
 plicia pena voluit ad peccatum
 punire

- Prima dicitur spūalis
- Secūda corporalis
- Tercia temporalis
- Quarta eternalis.

¶ De triplia penā spūali quaz
 incurat humanū genus p̄pter
 lapsum primoz parentū. Et p̄
 mo de p̄dicatione iusticie origina
 lis.

Prima pena qua puni
 uit deus peccatū in ade
 fuit spūalis et hęc tri
 plex.

- Prima dicitur iusticie origi
 nalis p̄dicio
- Secūda anime maculatio.

Tercia donoy spiritualiu dis
minutio

Prima pena spūalis fuit iu-
sticie originalis pdicio. De hac
dicit nicolaus de lyra sup. v. c.
ad roma. Iusticia originalis est
quedam humane nature reditu-
do fm quam corpus erat anime
subiectū et vires inferiores racōi
q̄ndiu anima subdita erat suo
creditorū. **H**ec autē iusticia erat
quoddam donū supnaturalē da-
tum homini a deo p qd ipse ho-
mo erat totaliter subiectus deo
q̄tum ad racōnem. **R**acioni vero
erant subiecte vires inferiores
scz irascibilis et concupiscibilis. hāc
iusticiā vocat Salomon reditu-
dinem. q̄n dicit eccl̄astes. vij.
Inueni q̄ deus fecit hominē re-
ctum. **I**sta ergo iusticia vt di-
cit Landulfus in. ij. di. xxix. ordi-
nabat respectu dei vt plena obe-
diēcia exhiberet ei. deinde respe-
ctu sui vt pfecte faceret inferiorē
res potēcias sequi motu recte
racōis et volūtatis. deinde respu-
ximi vt redderet vnicuiq̄ qd
suum erat et debitam cōdilectio-
nem. **A**ddit Landulfus q̄ erat
involūtate sicut in subiecto q̄ si
iusticia moralis est involūtate
fm Arist. v. ethi. non min⁹ ori-
ginalis iusticia. et ideo nō tene-
tur opinio eoy qui dixerunt q̄
erat in appetitu sensitivo quia
illa iusticia fuit habitus precep-

tiuus non obediuius. **F**uit em̄
data ad prompte inclinandum
voluntatem vt intēsiue et do-
minatiue preperet. De hac di-
cit Thomas prima parte que-
stione centesimaprīma q̄ ex eo
q̄ fuit donum diuinitus datum
toti nature. idcirco filij pntibus
assimilati fuissent q̄tum ad ori-
ginalē iusticiam. **Q**ūm grauis
fuit hęc iactura donum tale pdi-
disse cuius vtiq̄ pdicione etiā
sancti cum tot asperitatib⁹ et ca-
stigationib⁹ ac mortificationib⁹
bus carnis concupiscēciam vix
superare potuerunt. **C**lamabat
Paul⁹ ad roma. vij. **V**ideo aliā
legem in mēbris meis repugnā-
tem legi mentis mee. **S**i nō pec-
casset adam non erat opus cum
tot ieiunijs disciplinis vigilijs
et laboribus acquirere regnū cē-
lorum. **A**d adam quid fecisti cui⁹
non obedisti voci dei. **E**cce pp-
ter culpam tuam perditā est tibi
et omnibus a te descendentibus
originalis iusticia. **I**deo di-
cit textus gen. **A**perti sunt oculi
eorum. **N**icolaus de lyra scz ad
cognoscendum suam nuditatez
eē confusibilem que prius erat
honestā. quia subtrahā iusticia
originali statim senserunt rebel-
lionez carnis ad spiritum et mo-
tum inordinatum membrorum
Ideo statim studuere cooperire
suam nuditatez et turpitudinez

et ut dicit textus consuevit folia
 ficus et hoc dicunt hebrei. qd sic
 fuit arbor ex cuius fructu come
 derunt et fecerunt sibi perizoma
 ta .i. succinctoria circa lumbos.
Nota tamen fm doctores mo
 dernos. ut dicit Landulfus in
 ij. di. xxix. qd iusticia origina
 lis no fuit habitus gratie gra
 tum facientis ex eo qd pmus ho
 mo no fuit creatus cum gratia
 gratuz faciente. ut magister di
 cit in littera presentis nomina
 te distinctionis qd creatus fue
 rit cum iusticia originali. tam
 ante qd peccaret habuit gratiaz
 gratum facientem. fuit em tri
 bus hois in statu innocēcie qd
 fuit creatus hora sexta et expul
 sus hora nona. In ista morula
 fuit sibi collata gratia. qd Gre.
 et Damascenus quos magister
 adduat in textu dicunt qd pmus
 ho. mo fuit in caritate et fuit eo
 iunctus deo et donis mirandis
 predictis. ergo si caritate habu
 it. habuit gratiam qd idem fuit

Secunda pena spiritua
 lis quam incurrit ada
 propter inobediencia
 illam. dicitur anime maculatio
 Thomas prima secunde questi
 one. lxxxvi. articulo pmo. Ma
 cula proprie dicitur in corporali
 bus quando aliquod corpus mi
 tidum perdit suum nitorem. sic

macula fuit anime ade. Naz in
 nocencia perdita mortali pecca
 to facta fuit obnoxia et qd hys
 grauius est. omnes ab ada de
 scendentes. christo du taxat ex ce
 pto quia fuit deus et homo cum
 sorde originalis culpe nascitur
 que est culpa contracta et si no
 ada. Omnes inquit apostolus
 ad roma. v. in adam peccave
 runt. De hac vero materia diffu
 sius loquar in profesto concep
 tionis virginis gloriose

Tercia pena spiritualis
 dicitur donorum spia
 tualium diminutio. se
 quitur ex consequenti qd post qd
 iusticiam originale et gratia
 gratum facientem adam ami
 sit. non cum illa dulcedine de u
 contemplabatur sicut e prius nec
 gaudebat eius conscientia in
 transecus gustibus rerum diuis
 narum. Nam licet deum per es
 senciā non videret. ut dicit
 thomas prima parte questiōe
 xciiij. et Bon. in. ij. di. xxij. vi
 dit tamen deum per speculum
 clarum et per apparitionem in
 aliquo signo seu in subiecta crea
 tura sic potuit letanter vidisse
 angelos in corporibus assump
 tis apparentes sibi. Ex quibus
 omnibus suavissime reficiebat
 in mente que tamen post illam
 transgressionem in eo fuerunt
 diminuta

De punitione corporali

Secunda pena qua puni-
tū fuit ad peccatū di-
citur corporalis et hec est
triple

Prima dicitur contritionis actio.

Secunda laboriosa vite susten-
tatio

Tercia mortis subiectio

Prima pene corporalis est con-
tritionis actio. Si enim adā stetit
set que nūc homini contrahatur
minime illum ledere potuissent
Si in ignem fuisset pietus ipz
non combussisset si in aquā fuisset
immerfus ipsū nō suffocasset et
similia. Et hoc utiqz euenisset p
dei puidenciam que sic actiuo-
rum actum suspendissqz in pas-
sum minime agerent. De hac
impassibilitate et duabz penis
sequētibz copiosius tractauit in
quadagesimali in sermone de
vita. Ideo in hoc loco ista breui-
ter percurro. Secunda pena cor-
poralis est laboriosa vite susten-
tatio. Pictum equidem fuit ho-
mim Gen. iij. In sudore uultus
tui uisceris pane tuo. Si nō pec-
casset nō erat opus tot laboribz
tot artibus tot industrijs acq-
rere victū et tegumentū. Unde
Augustinus li. xiiij. de ciu. dei. c.
xxvi. ait. **V**iebat itaqz hō in pa-
radiso sicut uolebat qdū hoc
uolebat qd deus iusserat uiue-

bat fruens deo ex quo bono bo-
nus erat. **V**iebat sine ulla ege-
state sic semper uiuere habes in
potestate. **C**ibus aderat ne esuri-
ret potus ne sitiret lignū uite ne
illū senecta dissolueret nihil cor-
ruptōnis in corpore uel ex corpore
ullas molestias ullis eius sensi-
bus ingerbat nulli extrinsecus
morbus nullus iā metuebat
extrinsecus summa in carue sa-
nitas erat in animo tota tran-
quillitas. **H**ec ibi. **I**gitur omnes
dolores parturientiū omnes su-
dores laborantiū agricolarū arti-
ficum et quocūqz omnia mā-
la egrotantiū et infirmorū que
nec libris medicorū cuncta com-
prehensa sunt omnia demiqz hū-
māne uite pericula a culpa primorum
parentū detrahuntur. **T**ercia pena
corporalis est generalis mortis
subiectio ppter peccatū etenim
primorū parentū mors dicitur in
omnibus. **U**nde Augustinus li-
bro. xiiij. de ciuitate dei. c. iij. ait
Fatendum est primos homines
ita fuisse institutos qz si nō pec-
cassent nullum genus mortis ex-
petirentur. **D**ed eosdem peccā-
tes primos ita fuisse morte mul-
datos ut quicquid eorū stirpe
esset exortū eadē pena teneretur
obnoxii. **P**ro magnitudine qz
pe culpe illius naturaz damna-
tio mutauit in peius ut qd pe-
naliter precessit in peccantibus
primis naturaliter sequeretur

in nascentibus ceteris

De pena temporalis primorum
parentum

Tercia pena qua punitur
est peccatum primorum pa-
rentum dicitur temporalis Et
hec est triplex.

Prima est a paradiso expulsio

Secunda animalium rebellio

Tercio subiectiois introductio

Prima pena fuit a paradiso
expulsio. ut enim habet Gen. ij.
Plantauerat autem dominus deus pa-
radysum voluptatis a principio. id
a principio creature secundum exposi-
tionem magistri in hystoria scola-
stica scilicet cum apparuit arida et
germinare terram fecit. Vel a prin-
cipio. id est a prima parte orbis id est
ad orientem. Nam ut dicit Tho.
prima q. c. ij. Conuenienter in p-
te orientali dicitur situs quod crede-
duz est quod in nobilissimo loco to-
cius terre sit constitutus. Cum autem
orientem sit dextera celi secundum Arist.
ij. de celo et mundo. dextera autem
est nobilior quam sinistra. conueni-
ens fuit ut in orientali parte pa-
radysus ille institueret a deo. De
hoc paradiso sic ait Damas. li.
ij. c. xi. Paradysus in oriente po-
situs est omni terra excelsior te-
perato tenuissimo ac purissimo
aere fulgens plenis semper flo-
ridis comatus bono odore plenus
lumineque repletus. Plido. libro
xiiij. ethi. Idem dicit in sententia

na. Et Aug. viij. super gen. ad
lram. Tres inquit sunt de para-
dyso generales sententiae. Una est
eorum qui tantummodo corporali-
ter volunt intelligi. Alia est eorum qui
spiritualiter tantum. Tercia eorum qui
utroque modo paradysum accipiunt
quam mihi fateor placere senten-
tiam. Et in xiiij. de ci. dei. Que com-
mode dici possunt de intelligendo spiritu-
aliter paradiso nemine prohibe-
te dicatur. dum tamen et illius hys-
torie veritas fidelissima rerum ge-
starum narratione commendata cre-
dantur. Ea enim que de para-
dyso in scriptura dicuntur per
modum narrationis hystorice
proponuntur. In omnibus autem
que sic scriptura tradit est pro-
fundamento tenenda veritas hys-
torie. et desuper spirituales expo-
siciones fabricande. Hec Aug. 9.
Ad hunc paradysum translatus
est enoch. ut habetur eca. lxxxviij.
ca. et Helias. ut patet. iij. R. 2.
ij. Ambrosius in exameron. Et
Basilius in exameron dicit quod
positus est in altissimo monte
de cuius cacumine cadunt aque
cum tanto strepitu quod omnes cir-
ca habitantes fiunt surdi et fa-
ciunt aque lacum ex quo progre-
diuntur quatuor flumina. Pe-
rum tamen ut dicit Thomas se-
quendo Augustinum octauo su-
per Genesim. ad litteram. Locus
ille seclusus est a nostra habita-
tione aliquibus impedimentis vel

montium vel marium vel alicuius
estuose regionis que petran-
tia non potest. et ideo scriptores
locorum de hoc loco menationes
non fecerunt. Ad nostra igitur
redeam. Magister in hystoria
scolastica dicit quod hoc conditum
est in agro Damasceno et
inde tulit eum deus et posuit eum
in paradiso. Racio secundum thomam est
quod paradysus fuit locus congruus
habitationis humane quantum
ad incorruptionem primi status.
In corruptione autem illa non erat
hominis secundum naturam. sed ex super
naturali dei dono. ut ergo hoc
gracie dei imputaretur et non hu-
mane nature. deus hominem
extra paradysum fecit et postea in
paradyso posuit. ut ibi habita-
ret toto tempore animalis vite
postmodum cum spiritali vita
adeptus esset transferretur in ce-
lum. Ibi ergo ut dictum est paulo
ante tribus creditur ad adam tra-
xisse moram in qua diuini mandati
transgressor inuentus est. et a
paradyso cum pellicea tunica tur-
piter eiectus missusque est cum uxore
sua in hanc vallem lacrimarum.

De p[er]dicatione dominij anima-
lium.

Secunda pena temporalis
que punitur est p[er] motum
p[er]tinetur peccatum dicitur
animalium rebellio. De quibus di-
cit dominus Cona. in. ij. di. xv. q. a

liter ordinatur animalia ad ho-
minem secundum statum innocentie. Ali-
ter secundum statum nature lapsae. In
statu innocentie ordinabantur
secundum rationem quadruplicem. Prima
ratio ad manifestandum homi-
nis imperium quod manifesta-
rent dum ei per omnia obediret.
Secunda ad decorandum ho-
minis habitaculum animalium
multitudine non solum arborum.
Tercia ad excitandum homi-
nis sensum ut in ipsorum ani-
malium naturis diuersis videret
homo multiformem sapien-
tiam dei. Quarta ad mouendum
hominis affectum ut videns il-
la deo subiecta et sibi ipse deus
amaret. Secundum vero statum natu-
re lapsae ordinatur animalia aliter
ad hominem. Summa enim et pecora
ordinantur ad releuandum hominis
indigenam quantum ad cibum quantum ad
vestitum quantum ad obsequium et quan-
tum ad solacium. hec per maiorem p[ar]-
te sumpta sunt ex dictis Aug. in.
sup Gen. Ante peccatum itaque
omnia animalia sub hominis
erant potestate omnes volucres ce-
li et omnes pisces maris. Unde
deus dixit gen. i. ca. Domina-
mini piscibus maris et volatilibus
celestibus et vniuersis animalibus
que mouentur super terram. Ex
quo ut dicit thomam. i. q. xvi.
Naturaliter homo dominus est om-
nium animalium. Ideo primo poti-
dicit Aristo. quod venatio est quasi

quoddam iustum bellum quod utique non expediret si adam non peccasset. Verumtamen somnia hec videntur plerisque qui facile seipsum confundere vel corrigere quod melius est potest si amicorum dei et sanctorum vicorum exempla inspicere velint. Refert namque **Herodotus** in vita pauli primi heremite. Quod coruus diebus singulis dimidium panem paulo deferrebat et dum **Antonius** ad illum visitandum se contulit integrum ut utique sufficeret apporavit. Insuper dum **Antonius** post illius felicem transitum corpus vellet sepelire superuentibus leonibus et mansuetissime fodientibus terram id fecit. Ipse adhuc **Herodotus** leonem ferocissimum in monasterio velut agnum mansuetum retinuit. At et **Franciscus** noster lupum apprehendit in civitate eugubij qui multos homines occiderat et cum obedientia multa lupus **Franciscum** secutus est. Quia mandato eius biennio servans mansit cum hominibus et pueris et canibus neminem ultra ledens. Dandus adhuc pontifex **Pilvester** draconem in gentem ferreo anulo imposito in naribus eius sine aliquo nocuimento in urbe maxima ligavit. De leonibus iterum legimus quod **Danielem** servum dei non offenderunt. Nam ut dicitur **Daniel** xiii. fuit ipse in lacu in quo erant septem leones diebus septem

quibus dati consueverunt erant quotidie duo corpora et due oves et tunc non data sunt eis ut devorarent **danielem** qui tamen protegente se deo liber cum leonibus habitavit.

Quod subiectio violenta est propter peccatum

Tercia pena temporalis fuit subiectio in introductio. Si non peccasset homo tunc homini homo non subiceretur. Verumtamen ut accipi potest ex dictis sancti **Thome** i. pte. q. xcvi. duplex est subiectio. una violentie altera ordinis et reverencie. Prima non fuisset in statu innocentie quia penalis est et dura. Secundum autem que nemini nocet fuisset in illo statu quia reverenter et cum amore filij fuissent subditi parentibus suis uxores maritis et iuvenes senibus et similia.

Quod non eunt tot damnati si non peccasset adam

Quarta pena qua puniuntur est peccatum primo mortis pariter dei eterna. Nam illud peccatum puniuntur pena eterna tripliciter. Primo in parvulis. Secundo in infidelibus. Tercio in damnatis omnibus.

Primo illud peccatum puni-
tur pena eterna in paruulis q̄
in solo originali decedunt. Om-
nes quippe tales in eternum p̄-
uabuntur uisione dei. ut dicit
magister in .ij. dist. xxxij. De
hac mā et sequenti de infideli-
b9 dixi in q̄dragesimali. Sec̄do
illud p̄am p̄uitur in infidelib9
p̄ea eterna. Om̄s quippe infide-
les in sua infidelitate morietes
eternaliter damnati puniuntur
in inferno nec vera nec tenenda
p̄mo uelut heretica reicienda est
opinio eorum qui dicunt vnū-
quemq; in sua fide saluari. Hinc
de scribitur ex de summa trini-
tate et fide catholica. c. i. vna ē
fidelium om̄iuersalis ecclesia ex-
tra quā nullus omnino saluatur.
Tercio p̄uitur peccatum pri-
morum parentum in damnatis
omnibus. Tenent quidem aliq̄
q; si stetit homo in statu inno-
centie soli fuissent nati qui mo-
do sunt electi. hoc uidetur asse-
tere **Gregorius** qui in quarto
moralium capitulo uicesimoqn-
to ait. Si parentem primum
peccati nulla putredo corruppe-
ret nequa q̄ filios perditionis
generasset. Sed illi qui nunc p̄-
redemptorem saluandi sunt so-
li ab illo electi nascerentur. Et
si diceretur q; multi electi nati
sunt de parentibus damnatis.
ergo illi parentes fuissent nati

Respondet **Landulfus** in se-
cundo suo distinctione uicesima.
q; isti electi fuissent geniti ex il-
lis parentibus electis. Quare
autem deus permittat tot ho-
mines nasci quos ante secula
uidit fore damnandos. et quia
christus qui misericorditer ue-
nit in mundum et suo precioso
sanguine nos redemit tam grā-
di periculo tot hominum perdi-
torum non obstitit et similia nō
est nostrum inuestigare. Sed
potius vnus quisq; timere debet
ne propter sua uoluntaria scele-
ra et delicta deputetur cum dā-
natis alijs igm̄ geheme. et ido-
studeat operam dare ut per pe-
nitentiā et uirtutis opera nume-
ro electorum ascribatur. Dicq;
possideat eternum regnum in
quo christus cum suis omnib9
uuit et regnat in secula secu-
lorum

¶ Sec̄do septimus de iudicio
dei contra mundum lasciuentez
quando diluuiū perdidit homi-
nes peccatores.